SUN’IY INTELLEKT DAVRIDA RUS TILINI O‘QITISH: O‘QITUVCHI O‘RNINI TEXNOLOGIYA EGALLAYDIMI YOKI YANGI PEDAGOGIK HAMKORLIK YUZAGA KELADIMI?

Ashirova Mastura Rabbim qizi
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
Filologiya va tillarni o‘qitish: rus tili yo‘nalishi talabasi

Annotatsıya. Mazkur tezisda sun’iy intellekt texnologiyalarining rus tilini o‘qitish jarayoniga ta’siri, uning ta’lim samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari hamda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar tahlil qilinadi. Bugungi kunda sun’iy intellekt nafaqat axborot izlash, balki matn yaratish, grammatik xatolarni aniqlash, talaffuzni tahlil qilish, individual topshiriqlar ishlab chiqish va o‘quvchining bilim darajasiga mos ta’limiy materiallarni shakllantirish imkonini bermoqda. Biroq texnologiyaning rivojlanishi o‘qituvchining pedagogik va insoniy rolini to‘liq almashtira olmaydi. Tezisda “o‘qituvchi yoki sun’iy intellekt” qarama-qarshiligi o‘rniga “o‘qituvchi + sun’iy intellekt” modeli samaraliroq ekani asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, rus tili, raqamli ta’lim, zamonaviy pedagogika, lingvodidaktika, innovatsion metodlar, ta’lim texnologiyalari.

Kırısh

XXI asr ta’lim tizimida texnologiyalar shunchaki yordamchi vosita bo‘lib qolmay, ta’lim jarayonining mazmuni va shakliga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omilga aylanmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellektning jadal rivojlanishi til o‘rganish va til o‘qitish jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirmoqda.

Avvallari talaba grammatik qoidani tushunmaganida o‘qituvchidan yordam so‘rashi yoki darslikdan foydalanishi kerak edi. Bugungi kunda esa sun’iy intellekt asosidagi vositalar bir necha soniya ichida grammatik izoh, tarjima, mashq, dialog yoki matn yaratib bera oladi.

Shu sababli bugungi kunning muhim savollaridan biri quyidagicha: agar sun’iy intellekt ko‘plab ta’limiy vazifalarni bajara olsa, kelajakda o‘qituvchiga ehtiyoj qoladimi? Mazkur savolga faqat “ha” yoki “yo‘q” deb javob berish yetarli emas. Chunki til — faqat grammatik

qoidalar yig‘indisi emas. Til inson tafakkuri, madaniyati, hissiyoti va ijtimoiy munosabatlari bilan chambarchas bog‘liq.

Asosıy qısm

Sun’iy intellekt rus tilini o‘qitishda bir qator yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Birinchidan, u individual ta’limni tashkil etishga yordam beradi. Har bir o‘quvchining bilim darajasi, xatolari va ehtiyojlari turlicha bo‘lgani sababli barcha uchun bir xil topshiriq berish har doim ham yuqori natija bermaydi. Sun’iy intellekt esa o‘quvchining xatosiga qarab murakkablik darajasini o‘zgartirishi mumkin.

Ikkinchidan, sun’iy intellekt rus tili grammatikasini o‘rganishda interaktiv yordamchi vazifasini bajaradi. Masalan, otlarning jinsi, kelishiklar, fe’lning ko‘rinish kategoriyasi, zamon shakllari yoki gap tuzilishi bo‘yicha o‘quvchi darhol tushuntirish va qo‘shimcha mashqlar olishi mumkin.

Uchinchidan, sun’iy intellekt nutqiy kompetensiyani rivojlantirish uchun virtual suhbatdosh sifatida xizmat qilishi mumkin. Talaba rus tilida dialog tuzadi, savollarga javob beradi va o‘z xatolarini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu ayniqsa auditoriya oldida gapirishga uyaladigan o‘quvchilar uchun foydali bo‘lishi mumkin.

Biroq texnologiyaning imkoniyatlari bilan bir qatorda xavflari ham mavjud. Tayyor javobga haddan tashqari tayanish o‘quvchining mustaqil fikrlash qobiliyatini pasaytirishi mumkin. Agar talaba har bir topshiriqni sun’iy intellektga bajartirsa, u bilimni egallash o‘rniga faqat tayyor natijani olishga odatlanadi.

Shuningdek, sun’iy intellekt bergan javob har doim ham mutlaq to‘g‘ri bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli o‘quvchida axborotni tekshirish, manbalarni solishtirish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmasini shakllantirish zarur.

Eng muhim jihat shundaki, o‘qituvchi faqat ma’lumot beruvchi shaxs emas. U o‘quvchini ruhlantiradi, uning qiyinchiliklarini sezadi, individual yondashuvni tanlaydi, muloqot madaniyatini shakllantiradi va ta’limning insoniy tomonini ta’minlaydi. Sun’iy intellekt esa bunday munosabatlarning barcha jihatlarini to‘liq almashtira olmaydi.

Shuning uchun kelajak ta’limini “o‘qituvchi yoki texnologiya” tamoyili asosida emas, “o‘qituvchi va texnologiya” hamkorligi asosida tasavvur qilish maqsadga muvofiq.

Rus tilini o‘qitishda “3T” modeli taklif qilinadi.

1. Texnologiya — sun’iy intellekt yordamida individual mashqlar, dialoglar, testlar va tahlillar yaratish.

2. Tafakkur — talabaning tayyor javobni qabul qilmasdan, uni tahlil qilishi va asoslay olishini ta’minlash.

3. Tarbiyaviy hamkorlik — o‘qituvchi tomonidan muloqot, madaniyat, mas’uliyat va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Ushbu modelda texnologiya o‘qituvchining raqibi emas, balki uning pedagogik imkoniyatlarini kengaytiruvchi vosita sifatida qaraladi. Masalan, sun’iy intellekt 20 nafar talabaning grammatik xatolarini tahlil qilib berishi mumkin. Ammo aynan nima sababdan talaba bu xatoga yo‘l qo‘yayotganini aniqlash, unga mos pedagogik yondashuvni tanlash va motivatsiya berish o‘qituvchining vazifasi bo‘lib qoladi.

Xulosa

Sun’iy intellekt ta’lim tizimiga kirib kelishi o‘qituvchining yo‘qolishiga emas, uning vazifalarining o‘zgarishiga olib kelishi mumkin. Kelajakdagi o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki texnologiyani to‘g‘ri boshqaruvchi, o‘quvchini mustaqil fikrlashga yo‘naltiruvchi va insoniy qadriyatlarni saqlab qoluvchi pedagog bo‘lishi kerak.

Rus tilini o‘qitishda sun’iy intellektdan oqilona foydalanish darslarni individuallashtirish, o‘quvchilarning qiziqishini oshirish va amaliy til ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Biroq texnologiya ta’limning maqsadi emas, uning vositasi ekanini unutmaslik zarur.

Shunday qilib, kelajakdagi asosiy savol “Sun’iy intellekt o‘qituvchini almashtiradimi?” emas, balki “O‘qituvchi sun’iy intellekt imkoniyatlaridan qanday foydalanib, yanada kuchli pedagogga aylanishi mumkin?” degan savol bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. — Paris: UNESCO, 2023.

2. OECD. Digital Education Outlook: Pushing the Frontiers with Artificial Intelligence, Blockchain and Robots. — OECD Publishing.

3. Щукин А.Н. Методика преподавания иностранных языков. — Москва: Филоматис.

4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. — Москва.

5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. — Москва.

